

Рецензия

относно процедура за присъждане на образователната и научна степен „доктор по психология”

на дисертационен труд на тема „Възприемане на заболяванията и избора на края на живота на възрастните хора в общността ”

Професионално направление: 3.2. „Психология“

Докторска програма: „Педагогическа и възрастова психология“

Докторант: Шариф Кили Сайда, ВСУ „Черноризец Храбър”, Катедра „Психология”

Научен ръководител: доц. д-р Бистра Ценова

Рецензент: доц. д-р Ваня Господинова Христова, съгласно Заповед на Ректора на ВСУ „Черноризец Храбър” № 382 от 17.06.2022 г.

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Старееенето е многостранен процес, който привлича вниманието на специалисти от различни области. Познаването на характеристиките, закономерностите, движещите сили и механизмите на индивидуалните особености на психическото развитие на възрастните е необходимо условие за създаването на оптимални условия за техния живот във всички общества.

Интересът към изучаването на старостта, като възрастова категория през последните години нараства, поради факта, че тя е изолирана като самостоятелна категория със свое специфично съдържание едва през двадесети век. Това се дължи на застаряване на населението в глобален мащаб, и увеличаване дела на възрастните хора особено във високо развитите страни.

Проблемът за възприемането на заболяванията и решенията за избор на край на живота на възрастните хора в общността и в частност в Р Израел е

въпрос, чийто отговор задава актуалността на настоящият дисертационен труд.

Целта на настоящото изследване е да разкрие връзката между когнитивните репрезентации за болестта и решението за животоподдържащо лечение или край на живота в общността на възрастните хора в Р Израел.

Дисертационният труд на Шариф Кили Сайда е в обем от 123 страници, като съдържанието е структурирано в увод, шест глави и две приложения. Цитирани са 140 източника на латиница.

II. ХАРАКТЕРИСТИКА И ОЦЕНКА НА СЪДЪРЖАНИЕТО НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Структурата на дисертацията е логически изградена и подчинена на цялостното разработване на изследователския проблем, на проверката на поставената изследователска хипотеза и произтичащите от нея изследователски въпроси.

В първа глава „Увод” са представени основанията за разработването на дисертационния труд, както и неговите задачи, хипотези и ограничения.

Втората глава „Литературен обзор” е теоретична и включва два параграфа. В първият „Когнитивна репрезентация на болестта” е представен модел за оценка на възприемането на болестта на Н. Laventhal, който включва пет основни компонента на заболяването, според авторите му. Вторият параграф „Решения за края на живота” описва практиките за тези решения изследвани и публикувани в две научни статии във Финландия.

В третата глава „Методология” са изведени вида и задачите на проведеното изследване, изследваната популация, размера на извадката и инструментариума на проучването. Посочени са три инструмента на изследване – въпросник уточняващ демографските и клинични детайли от живота на изследваните лица; въпросник, количествено измерващ петте компонента относно възприемането на болестта и модела за саморегулация; и

въпросник измерващ предпочитанията за животоподдържащо лечение в края на живота. Описана е процедурата на провеждане на изследването и статистическия анализ на резултатите.

В четвърта глава „Резултати” и пета глава „Обсъждане” са представени резултатите от проведеното изследване, като са анализирани взаимовръзките и влиянията на измерваните променливи. Анализите са базирани на подходяща статистическа обработка изпълнена с SPSS. Извадката на изследваните лица е 88, над 65 годишна възраст. Получените резултати са интерпретирани от гледна точка на степента, в която потвърждават хипотезите.

В шеста глава „Заклучение” са изведени изводи и са предложени възможности за практически приложения на резултатите от дисертационното изследване.

III. АВТОРЕФЕРАТ И ПУБЛИКАЦИИ ПО ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Авторефератът към дисертационния труд вярно и точно отразява дисертационния труд, а публикациите по него са достатъчни и включват съществени страни от работата на докторанта.

Авторското участие в извеждането на **приносите** в дисертационния труд са адекватно отразени:

- ✓ Настоящото емпирично изследване е както иновативно, така и първото по рода си в Р Израел, като се опитва да намери връзката между възприемането на болестта и решенията за края на живота в общността на възрастните хора.
- ✓ Разработен е авторов изследователски инструментариум с подбор на променливи и модифициране на методи, частично използвани в други изследвания.
- ✓ Възприемането на болестта и решенията за края на живота сред възрастните хора в общността са свързани, така че начина на

възприятия може да повлияе на решението за край на живота и желанието за удължаването му или за евтаназията.

- ✓ Възприятието на болестта като хронична (времеви аспект) е най-тежкото възприятие за заболяване и за двата пола; колкото повече заболяването се възприема като хронично, толкова по-малко е интересът към лечение за удължаване на живота в тежки ситуации.
- ✓ Социално-демографските фактори като религия, ниво на религиозност, страна на раждане, оказват влияние върху възприемането на заболяването и върху предпочитанията за удължаване на живота при възрастните членове на общността.
- ✓ Резултатите и изводите от това проучване са основа за изготвяне и съставяне на брошура със структурирани насоки за медицински специалисти и роднини на пациенти на интензивно лечение, за да им помогнат да вземат възможно най-ефективните решения по отношение на запазване на живота, страданието и качеството на живот на индивида.

По дисертационния труд има посочени три публикации, в които са представени съществени части от труда.

IV. КРИТИЧНИ БЕЛЕЖКИ И ПРЕПОРЪКИ:

По същностните страни на основните тези и тяхното доказване в дисертацията нямам критични бележки. В хода на разработването на дисертационния труд, и в качеството ми на рецензент докторантът се постара добросъвестно да отрази направените бележки.

V. ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Представеният дисертационен труд на Шариф Кили Сайда има характер на самостоятелно научно изследване. С него авторът разкрива своите задълбочени теоретични познания и умения за провеждане и интерпретиране на емпирични изследвания. Дисертацията съдържа приноси както в теоретичен, така и в практико-приложен аспект.

Въз основа на изложеното по-горе, предлагам на уважаемите членове на Научното жури да присъдят образователната и научна степен „доктор“ на Шариф Кили Сайда по „Педагогическа и възрастова психология“ професионално направление 3.2. „Психология“.

гр. Варна
23.06.2022 г.

Рецензент:
(доц. д-р Ваня Христова)